

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula V. Finis est primum in intentione, & ultimum in executione

urn:nbn:de:bsz:31-102400

II. Verùm hîc objicitur: Finis alius ultimus est, intermedius alius, ut vel ex *I. Eth. c. I. & IX. Metaph. t. 16.* constat. E. noni omnis finis est ultimum.

III. Resp. finem intermedium esse ultimum, non simpliciter, sed respectu præcedentium mediorem, quorum est finis. Et cum ex *cit. t. 16. L. IX. Metaph.* constet, finem intermedium finem quidem esse, ultimum tamen esse magis finem, non mirum est, illi quoque *id ultimum esse* non ita simpliciter convenire.

REGULA IV.

Finis est principium.

Ita Aristoteles, *IX. Metaph. t. 14. I. Eth. c. XII.* & alibi. Est enim causa. At omnes causæ principia sunt, *V. Metaph. c. I.* Sed hæc Regula cum præcedente adversis frontibus videtur pugnare. Omne enim principium est primum, ut dicitur *locò jam cit.* Sed primum & ultimum è regione sibi opponuntur. Et licet hanc dirimet, & utramque Regulam illustriorem & explicatiorem reddet subsequens.

REGULA V.

Finis est primum in intentione, & ultimum in executione.

I. Ita vulgò. Ex Aristotele *III. Eth. c. II.* potest ita formari: *Finis est primum εν τῇ ἀναλογίᾳ, ultimum εν τῇ γυνώσκῃ.* Duplex est ordo: unus in actibus intel-

intellectu
posito ve
principio
vel reips
proposito
reipsa de
do inten
dat, qua
num exp
illud.

quate au
tegrisa
tionis,
lontas f
pter fine
xtu 49.
nit, qu
mover
Etus pra
petitur
pro uno

II.
onis &
unum p
quidem
enim fi
enim e
sterius
nem.

intellectus, qui tunc servatur, quando aliquod pro-
 positum vel cognitio, progredimur ad cognitionem
 principiorum ejus, ex quibus id constituitur,
 vel reipsa dependet. Est enim *ἀναλύειν*, aliquo
 proposito ad principia, ex quibus generatur, aut
 reipsa dependet, procedere. Huic respondet or-
 do intentionis dictus, & ad actus voluntatis spe-
 ctat, quando nimirum, dum plura expetuntur, u-
 num expetitur prius, alterum posterius & propter
 illud. Finis est prior mediis ordine *ἀναλύσεως*,
 quatenus media nobis non innotescunt, nisi an-
 tegrèsā finis cognitione; est prior ordine inten-
 tionis, quatenus primò omnium intentio vel vo-
 luntas fertur in bonum, posterius autem & pro-
 pter finem in media. Hi duo ordines fundatur te-
 xtu 49. L. III. de anim. interque eos ex asse conve-
 nit, quoniam *cujus est appetitus*, h. e. quod primò
 movet appetitum, *est quoque principium intelle-
 ctus practici*, ut ibi habetur; & quod posterius ap-
 petitur, posterius quoq; cognoscitur. Hâc de causâ
 pro unò ordine quodam modò eos hîc habemus.

II. Alius autem est ordo, qui dicitur executi-
 onis & *γενέσεως*, quum rem ipsam aggredimur, &
 unum prius alterò facimus aut acquirimus, & hîc
 quidem ordo priori planè est contrarius. Sic
 enim finis est ultimum, & media priora. Quod
 enim efficitur aut acquiritur per alia, id illis po-
 sterius est, quantum ad effectiōnē vel acquisitiō-
 nem. Sed finis efficitur vel acquiritur per media.

Ergo est Posterior mediis, quantum ad effectio-
nem vel acquisitionem. Habetur ista doctrina
quoque II. *Phys.* t. 89. ubi dicitur, finem esse ἀρ-
χὴν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ἔ λογισμῶν:

III. Occham II. q. III. a. I. & Gabriel Biel II.
d. l. q. V. nobis hic facessunt negotium, & ad a-
lia progressuris iter impediunt. Quorum sententiam
ut ponamus & examinemus, præmittendum
I. esse secundum eos aliquid, quod ita ametur,
ut amorem ejus non antecedit alius amor, vel a-
lius actus voluntatis, quo non existente illud non
ametur, & hoc dicunt amari amore amicitiae: es-
se etiam, quod diligatur, ita, ut amor ejus gignatur
ab alio amore vel actu voluntatis prævio, qui
si non sit, non diligatur, vocantque hunc amo-
rem concupiscentiae. II. Præmittendum, id, quod
priori modo sive amore amicitiae amatur,
ipsis esse propriissimè causam finalem, hoc ipso
scilicet, quod ejus amorem non præcedat alius a-
mor; id autem, quod amatur amore concupiscenti-
ae, effectum quidem ultimum, non tamen cau-
sam finalem, nisi in latiori quâdam significatio-
ne, sed potius medium esse. V. g. Qui ambulat,
aut medicamenta à Medico præscripta sumit sa-
nitatis gratiâ, & à seipso, & à medico amatur a-
more amicitiae, & simpliciter & propriissimè finis
ambulationis aut medicationis. Sanitas autem
amatur amore concupiscentiae, & non est ita pro-
priè, sed tantum in latiori significatione causa fi-
nalis.

IV.

IV. J
ctum, q
in inten
alterius
xecution
executio
tem, & q
dicunt e
executio
ta, ut eo
autem e
ejus am
mor per

V. E
stituitur
efficiend
nitas res
nis cui
quiritur
tuenda.
re amic
tem, qu
dem qu

VI. I
xemplis
re alicu
modab
hanc si
simus e
sitam &

IV. Jam statuunt, ægrum & quodlibet subiectum, quod amatur amore amicitia, esse primum in intentione, quia amor ejus non presupponit alterius rei amorem, sed non esse ultimum in executione, quod non efficiatur aut acquiratur per executionem, sed jam ante existat. Sanitatem autem, & quicquid amamus amore concupiscentia dicunt esse quidem ultimum in executione, quod executione efficiatur & acquiratur, & quidem ita, ut eo effecto aut acquisito cesset executio; non autem esse primum in intentione, propterea, quod ejus amor non sit primus, sed eum antecedit amor personæ, ex quo nascatur.

V. Ex t. 35. & 37. L. II. de animâ duplex constituitur finis, *cujus* & *cui*, Finis *cujus* est id, cujus efficiendi vel acquirendi gratiâ aliquid fit, ut sanitas respectu ambulationis & medicationis. Finis *cui* verò est id, cui alter finis efficitur aut acquiritur, ut homo, quatenus ipsi sanitas est restituenda. Finis, quem dicunt hi autores diligi amore amicitia, ferè est idem quod finis *cui*; ille autem, quem amore concupiscentia diligi ajunt, idem quòd finis *cujus*.

VI. Perspicitur id adducto & sexcentis aliis exemplis. Quod si quispiam ea fortassis discrepare alicubi deprehenderit, nihil id nostræ incommodabit disputationi. Volui verò distinctionem hanc finium afferre propterea, quòd commodissimus ejus sit usus ad refellendam modo propositam sententiam.

VII.

VII. Primò ergò finem *cujus* non esse propriè finem, dogma est à Philosophiâ Aristotelis alienissimum, & per se falsum. Certè plerumque Aristoteles, quando de causa finali tractat, aut rerum causas finales assignat, de fine *cujus* loquitur sicut vel mediocriter in ejus scriptis versato manifestum est. Et sanè dubio procul id est finis, & quidem ultimus, vel causa finalis propriissime dicta, quod per se amatur, & reliqua propter ipsum ex *II. Met. c. II. & I. Eth. c. II.* cum ipse Gabriel. *l. c. dist. XXXVIII. q. un. not. I.* asserat, hanc esse descriptionem finis ultimi & propriè dicti. At sanitas v. g. quæ est finis *cujus*, per se amatur, & propter ipsum cætera, nempe omnia ea, quibus utimur, ut æger convalescat. Posterius certissimum est, & extra controversiam. Prius quoque patet, quia sanitas in se & per se, sive ratione sui, est nobis bona & conveniens, (non sic medicina, ut potio amara non ratione sui nobis bona est, sed ratione valetudinis, ad quam recuperandam conducit.) Ergò etiam per se & ratione sui est amabilis. Quid, quod Aristotel. de fine ultimo τὸν πρακτικὸν *L. I. Eth.* disputans, asserit, eum esse, non hominem, sed opus quoddam hominis nempe operationem animæ rationalis &c. At hic finis est *cujus* non *cui*. Loqui autem eum de fine ultimo & propriissime dicto, patet ex principio *cap. cit. lib. I. Eth.* ubi eum sic describit, quod sit id, ὃ δι' αὐτὸ βυλόμεθα καὶ μὴ δι' ἕτερον, τὸ ἀλ-

λα

λα ὃ δι' αὐτὸ
propter aliquid
bis ultimum
mi, ex ipso

Mor. c. I.

HIX. Se

finem cui

cujus. Q

sub inten

tis & non

sens, sed

ipsis, cum

de nulla

antegressi

um in i

tentio sa

ne subje

IX. R

II. & Me

licet fine

men con

nita prop

seorsum

hibentur

Finis

Mea

λα ἢ ἄλλο ἄλλο, quod propter se volumus, & non propter aliud; alia vero propter ipsum. Quibus verbis ultimum & propriissimè dictum finem exprimi, ex ipso Gabriele jam audivimus. Vide I. Magn. Mor. c. III. & I. Eiusdem c. I.

IIX. Secundò, nec id conceditur, quod dicunt finem cui esse primū in intentione, & non finem cuius. Quin finis cui planè non videtur cadere sub intentionem. Est enim intentio boni absentis & nondum habiti. At finis cuius non est absens, sed existit ante operationem, fatentibus illis ipsis, cum quibus jam nobis controversia est. Uade nulla est consequentia: Amor sanitatis nititur antegresso amore subjecti; ergò sanitas non est primum in intentione. Sequeretur fortassis, si intentio sanitatis oreretur ex antecedente intentione subjecti.

IX. Rectè quoque Suarez disp. Met. XII. f. II. & Mendoza de animâ disp. III. f. II. disputant, licet fines cuius & cui distinguantur, ex illis tamen constitui unum integrum finem. Neque enī nira propter sanitatem seorsum ab homine, neq; seorsum à sanitate propter hominem remedia adhibentur, sed propterea, ut homo sit sanus.

REGULA VI.

Finis non habet modum aut mensuram.

REGULA VII.

Media habent modum & mensuram.

RE

PARTIS PRIMÆ.
REGULA IX.

Finis dat modum, mensuram & ordinem mediis.

I. Dexterius hæc conjunctim exponuntur, quam si de unoquoque seorsum agatur. Desumpta autem sunt ex I. Pol. c. II. X. & IX. & VII. Pol. c. I. & IV. Ita sanitatem tanquam finem sine modo & mensura & expetit æger, & restituere ipsi nititur Medicus, nempe quanta maxima esse potest; medicamenta verò expetuntur & exhibentur certâ mensurâ & quantitate, ea nimirum, qua sanitati recuperandæ solent esse idonea. Sic & in propinandis remediis certum observat ordinem Medicus, v. g. prius digerit humores & præparat, quam medicinam purgantem præscribat, quia sic facilius & commodius expelluntur.

II. Facit Philosophus *cit. L. I. Polit. χρηματιστικὴν*, rationem vel artem rei parandæ duplicem unam καὶ φύσιν, quam dicit esse *ἑστὶν ἐπιτηδεύουσα*, unde & alimentaria à nonnullis vocatur: alteram οὐ φύσιν, quam & *καπηλικὴν*, cauponariam appellat. Illa refert divitias ad benè vivendum, & idecirco, eas quarit non ut finem, sed ut instrumentum & medium ad illum finem, eaque de causa divitias parat non infinitas, sed tantas, quantas sufficere censet ad benè vivendum, *ἔδεν γὰρ ὄργανον ἀπειροῦ οὐδεμιᾶς δεῖ τέχνης οὔτε πλήθους οὔτε μεγέθους. ὁ δὲ πλοῦτος ὄργάνων πλήθος δεῖ οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν.* Nullam enim cuius artis instrumentum infinitum est, nec multitudine,

nec

nec magnitudo instrumentum

III. Al

sunt diviti

ὁ δὲ πλοῦτος

τὸ ὄργανον

τέλος εἰς αὐτὴν

ποιεῖν. Τῶν

γὰρ τὸ τέλος

ἡσυχίας οὐκ

ἔστιν ἡ ἀρετή

que ex hac

ars medendi

quæque ad

me efficitur

infinitè per

hujus artis

IV. A

entia. Na

enim ut fa

& ipse & i

V. II.

tur, & hu

cum stud

vivendi i

stituant.

tunt.

hoc agunt

tias tanq

augere st